

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ – ОГЛЯД СИТУАЦІЇ, ГРУДЕНЬ 2016 РОКУ

За період з січня по грудень 2016 р. Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виявило **1151 особу, яка постраждала від торгівлі людьми (ОПТЛ)** з метою трудової та сексуальної експлуатації у 21 країні, у т.ч. в Україні, та надало їм допомогу. Цей показник на 56% вище в порівнянні з 2015 роком. Підвищення уразливості населення щодо ризику потрапити у ситуацію торгівлі людьми ймовірно пов'язане із затяжним конфліктом, а також політичною, економічною та соціальною нестабільністю в Україні

Російська Федерація залишається основною **країною призначення** для торгівлі людьми з України – 67% випадків у 2016 році (64% у 2015 р. та 77% у 2014 р.). На другому місці – країни-члени Європейського Союзу, звідки повернулося 17% постраждалих осіб (20% у 2015 р., 15% у 2014 р.), з них понад 86% постраждали у Польщі, решта - в Італії, Німеччині, Греції, Фінляндії, Литві, Австрії, Чехії та Великобританії. Інші країни призначення у 2016 р.: Білорусь, Казахстан, Туреччина, Китай, Таїланд, Монголія, ОАЕ, Ізраїль, Молдова вкл. із самопроголошеною Придністровсько-Молдавською Республікою та самопроголошена республіка Абхазія. Число осіб, які постраждали від внутрішньої торгівлі людьми, зросло та у 2016 р. становило 9% від загальної кількості випадків, у порівнянні із 3% у 2015 р., 2% у 2014 р. (остання цифра включає 26 осіб, які постраждали від торгівлі людьми на території Автономної Республіки Крим та 17 осіб, які постраждали від торгівлі людьми та піддавалися експлуатації на тимчасово непідконтрольних Уряду України територіях Донецької та Луганської областей).

В 2016 році серед постраждалих осіб, які отримали допомогу, переважали чоловіки (60%). Більше половини (56 %) постраждалих, ідентифікованих у 2016 р. - молоді люди до 35-ти років, включаючи 12 неповнолітніх осіб. За даними соціологічного дослідження, яке проводилося на замовлення МОМ компанією GfK Ukraine, 40% уразливих дітей віком 13-17 років погодилися би на ризиковані пропозиції, які могли б призвести до потрапляння у ситуацію торгівлі людьми. Дослідження виявило, що неповнолітні, які перебувають в місцях несвободи, учні професійно-технічних навчальних закладів та діти вулиці є найменш поінформованими щодо ризиків потрапляння у ситуацію торгівлі людьми¹. З метою усунення виявлених прогалин, у 2016 році Представництво МОМ в Україні зосередило свої зусилля щодо попередження торгівлі людьми та провело інформаційні сесії щодо попередження торгівлі людьми для 30 000 учнів професійно-технічних училищ та 300 дітей, які перебувають в місцях несвободи.

Більшість (65%) постраждалих, які були ідентифіковані в 2016 році мають вищу або технічну освіту; 70% походять із обласних та районних центрів, що відображає загальне погіршення економічної ситуації в Україні. У більшості випадків вербування відбувалося на місцевому рівні через особистий контакт (64%), Інтернет (22%), місцеві газети або вуличні оголошення (13%). Середня тривалість експлуатації становила три місяці, після чого постраждалим дозволялося залишити місце експлуатації або вони тікали.

Тенденція попередніх років залишається стабільною, адже абсолютна більшість постраждалих осіб, які звернулися до МОМ у 2016 році зазнали трудової експлуатації (94%, у порівнянні з 91% у 2015 та 2014 рр.) Основними галузями цієї експлуатації було будівництво, виробництво та сільське господарство. У 2016 році Представництво МОМ в Україні виявило шість випадків незаконного вилучення органів (у порівнянні з 1 випадком у 2015 р. та відсутністю виявлених випадків в 2014р.) Новий вид експлуатації, що привернув увагу Представництва МОМ в Україні у 2016 році, - це торгівля людьми з метою використання у перевезенні наркотичних речовин. Троє громадян України, які були найняті на роботу в якості кур'єрів та із застосуванням обману використовувалися для доставки наркотиків в межах країни та через кордон, отримали допомогу від МОМ після того як змогли звільнитися та повернутися додому; за непідтвердженими даними, сотні українців, які потрапили до подібної ситуації, і досі знаходяться в місцях позбавлення волі за «незаконну торгівлю наркотичними речовинами» в Російській Федерації, Таїланді, Малайзії, Бразилії та інших країнах.

Аналіз випадків торгівлі людьми 2016 року демонструє особливу уразливість групи населення, яке постраждало внаслідок конфлікту у поєднанні з додатковими і специфічними ризиками торгівлі людьми, викликаними кризою. З 1151 постраждалих від торгівлі людьми, які звернулися до МОМ у 2016 році, близько 88% потрапили у ситуацію торгівлі людьми та піддавалися експлуатації у період 2014-2016рр., фактично з початку конфлікту та загальної кризи. Одночасно, МОМ відмічає зниження очікувань українців час щодо пошуку роботи закордоном. Якщо перед початком кризи середній розмір пропонованої заробітної платні становив 1000 доларів США, то у 2016 році постраждали, які звернулися за допомогою, повідомляли, що їм пропонували значно меншу зарплатню - від 200 до 500 доларів США –

¹ <http://iom.org.ua/en/two-out-every-five-vulnerable-children-ukraine-are-risk-falling-victims-human-trafficking>

і яку вони тим не менш вважали задовільною. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) є цільовою групою для недобросовісних посередників, які пропонують послуги з питань працевлаштування або еміграції.

У 2016 році МОМ надала допомогу 36 ВПО, які потрапили у ситуацію торгівлі людьми та піддавалися експлуатації в межах країни або за кордоном, 17 з них були направлені до МОМ правозахисними організаціями, які документують порушення прав людини на невідконтрольних уряду територіях України². Правозахисні організації привернули увагу до випадків експлуатації цивільних осіб, які до переміщення пережили викрадення, полон та тортури, та були змушені працювати під примусом. Інколи в цих випадках відмінності між торгівлею людьми та іншими формами порушення прав людини є розмитими. Необхідно зазначити, що ВПО, які були заручниками на невідконтрольних уряду України територіях, після втечі є надзвичайно уразливими, враховуючи загрози, пов'язані з їх поверненням додому. МОМ зміцнила співробітництво з правозахисними організаціями та коаліціями з метою моніторингу ситуації та надання допомоги постраждалим від трудової та сексуальної експлуатації, які знаходяться на невідконтрольних територіях. В результаті регулярного моніторингу ситуації були виявлені факти примусового вербування та високої уразливості дітей на невідконтрольних територіях до торгівлі людьми з метою експлуатації у військовому конфлікті³.

Зусилля Уряду України з протидії торгівлі людьми

За 2016 р. Уряд України активізував свої зусилля для мобілізації ресурсів у вирішенні проблеми торгівлі людьми. У лютому 2016 року було затверджено Державну програму з протидії торгівлі людьми (на 2016-2020 рр.), яка, серед іншого, передбачає завдання та заходи з урахуванням рекомендацій Звіту Державного департаменту США про торгівлю людьми, моніторингового звіту Групи експертів щодо протидії торгівлі людьми (GRETA) Ради Європи та моніторингових місій щодо стану виконання Україною Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС. Перше засідання Міжвідомчої ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми, яке відбулося у березні 2016 року, було зосереджене на питаннях протидії торгівлі людьми. Засідання такого рівня не проводилися з 2010 року. В жовтні 2016 року Уряд України включив питання протидії торгівлі людьми (ТЛ) до проекту середньострокового плану першочергових заходів до 2020 року, орієнтуючись в основному на подальших діях щодо вдосконалення механізмів виявлення ПТЛ (на 50% в 2017р. у порівнянні з 2016р.), надання якісної допомоги ПТЛ державними установами соціального захисту та неурядовими організаціями шляхом включення їх до системи соціального замовлення.

В кінці жовтня 2016 р., відповідно до рекомендацій міжнародної спільноти, Віце-прем'єр-міністр України доручив Міністерству фінансів України передбачити у Національному бюджеті на 2017 рік збільшення фінансування Державної програми з протидії торгівлі людьми до 5 млн. гривень (близько 200 000 доларів США), а обласним державним адміністраціям виділити достатнє фінансування з місцевих бюджетів. **В листопаді 2016 р. Уряд України підвищив одноразову фінансову допомогу постраждалим від торгівлі людьми з одного до трьох мінімальних прожиткових мінімумів (близько 180 доларів США).**

Крім того, Міністерство соціальної політики (МСП), як національний координатор заходів у сфері протидії торгівлі людьми в Україні, взяло на себе провідну роль у підготовці комплексного проекту змін до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та пов'язаного з ним законодавства. Зміни до законодавства були готові до подання в Кабінет міністрів в 2016 р. і подальшому будуть представлені на розгляд Верховної ради у 2017 р.

У 2016 році Мінсоцполітики ініціювало розробку національної стратегії попередження торгівлі людьми та узгодило її з іншими суб'єктами у сфері протидії торгівлі людьми під час засідань міжвідомчих робочих груп, що, крім іншого допомогло забезпечити ресурси і прихильність Уряду України, міжнародного співтовариства (МОМ, ОБСЄ та А21) та неурядових організацій для проведення у 2016 році інформаційних кампаній. Цей підхід виявився успішним, так, під час проведення спільних інформаційних кампаній з нагоди тематичних днів боротьби з торгівлею людьми, 30 липня та 2 грудня, було виявлено і направлено для отримання допомоги 168 потенційних постраждалих від торгівлі людьми. Особливого успіху Національному координатору вдалося досягти у сфері виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми, що призвело до значного збільшення постраждалих, які отримали статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. З моменту затвердження наприкінці 2012 року нормативно-правових актів, що регулюють надання статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, місцеві державні адміністрації подали до Мінсоцполітики 372 відповідних заяв (із них 124 у 2016 р.). За результатами розгляду заяв Мінсоцполітики встановило 274 статусів особи, яка постраждала від торгівлі людьми, (з них 110 у 2016 р.) та відмовило у встановленні статусу у 96 випадках (із них 14 у 2016 р.). Мінсоцполітики послідовно та проактивно просуvalo підходи щодо зміцнення механізмів перенаправлень в рамках Національного механізму взаємодії, в тому числі із залученням консультацій МОМ та у разі необхідності, шляхом налагодження робочих стосунків з органами місцевої влади та спеціалізованими НУО, а також шляхом зменшення відсотку відмов у встановленні статусу до 12 % в 2016 році (у порівнянні з 47% у 2014 р. та 10% у 2015р.).

В 2016 році спеціалізовані підрозділи Національної поліції України (НПУ) виявили та задокументували 115 випадків торгівлі людьми, (у порівнянні з 111 випадків у 2015 р. та 109 у 2014р.). Поліція виявила 69 потерпілих осіб, включаючи 35 жінок та чотири неповнолітні особи. Дев'ять кримінальних справ, зареєстрованих за ст. 149 були закриті в ході досудового розслідування. В кінці вересня 2016 року був призначений новий керівник Департаменту протидії торгівлі людьми Національної поліції України, і були затверджені на своїх позиціях після проходження

² http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/01/SURVIVING-HELL_eng_web.pdf

³ <http://www.un.org/press/en/2016/sc12470.doc.htm> and

https://ifp.org.ua/system/reports/files/80/uk/justice_for_peace_in_Donbas_EUCCI_Children_in_armed_formation.pdf

переатестації регіональні співробітники відділів протидії торгівлі людьми (350 осіб). В грудні 2016 року Міністр внутрішніх справ під час презентації стратегії Міністерства щодо протидії торгівлі людьми підтвердив зобов'язання правоохоронних органів активізувати зусилля, направлені на протидію торгівлі людьми. В кінці 2016 року Національна поліція України виявила та затримала мережу торговців людьми, які вербували українців для поширення наркотиків або наркотичної суміші, заманюючи людей фальшивими обіцянками легальної роботи кур'єрами. Державна Прикордонна служба України (ДПСУ) також бере активну участь у виявленні злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми та потенційними потерпілими. Інформація, отримана від ДПСУ, дозволила НПУ у 2016р. відкрити 19 кримінальних проваджень, пов'язаних з торгівлею людьми. Число судових рішень, винесених судами України за ст. 149 (торгівля людьми) Кримінального кодексу України збільшилася з 23 у 2015 році до 28 в 2016 році.

В грудні 2016 р. заступник Міністра закордонних справ України під час засідання Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй окреслив загальні проблеми, пов'язані з торгівлею людьми на невідконтрольних уряду України територіях⁴. Боротьба з торгівлею людьми була представлена як пріоритетний напрямок для захисту прав людини в Україні. Організації Об'єднаних Націй було запропоновано визначити пріоритетність проблеми сексуального насильства в регіонах східної України, які постраждали від конфлікту.

Основні виклики та проблеми

- Стрімке зростання групи ризику, недостатня кількість соціально-економічних альтернатив в протидію небезпечній міграції.
- Зростання числа випадків торгівлі людьми та експлуатації серед постраждалого від конфлікту населення, в тому числі виклики, пов'язані з ідентифікацією та перенаправленням.
- Необхідність внести зміни до нормативної бази, що регулює роботу НМВ, у зв'язку із адміністративною реформою.
- Необхідність проактивної ідентифікації постраждалих та покарання винних в торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, включаючи випадки в межах країни.
- Необхідність механізмів проактивного виявлення постраждалих від торгівлі людьми серед дітей, які знаходяться під опікою держави та дітей вулиці та надання їм необхідної допомоги.
- Необхідність формалізувати статус громадських організацій у рамках НМВ та запровадити механізми, що дозволили б їм отримувати державне фінансування для протидії торгівлі людьми.
- Необхідна підтримка передачі Медичного реабілітаційного центру МОМ в державну власність.
- Відсутність роз'яснень Верховного суду України щодо застосування статті 149 (торгівля людьми) та необхідність запровадження спеціалізації суддів.
- Необхідність активізації зусиль, що спрямовані на попередження торгівлі людьми серед груп ризику, уразливих до нових форм експлуатації (перевезення наркотичних засобів, експлуатація ВПО)

Програма Представництва МОМ в Україні з протидії торгівлі людьми

- Представництво МОМ в Україні у сфері попередження торгівлі людьми та надання реінтеграційної допомоги постраждалим особам співпрацює з Урядом України, мережею з понад 30 громадських організацій та міжнародними партнерами з 1998 р.
- МОМ підтримує **Національну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів 527**, що надає більш ніж 20 000 консультацій щороку.
- МОМ співпрацює з правоохоронними органами, зокрема, щодо удосконалення кримінального переслідування торгівлі людьми, налагодження зв'язків із країнами транзиту та призначення, розбудови системи захисту свідків тощо.
- З 2000 р. **12 168 осіб, які постраждали від торгівлі людьми, отримали** від Представництва МОМ в Україні **реінтеграційну допомогу**, зокрема юридичну, медичну, психологічну, а також допомогу сім'ї, професійне навчання та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб. МОМ підтримує роботу Медичного реабілітаційного центру, що надає безкоштовне комплексне медичне обслуговування 2 976-ти постраждалим особам. У рамках програми МОМ з розвитку мікропідприємств понад 400-та реабілітованих постраждалих осіб та ВПО заснували понад 300 мікро-бізнеси, створивши сотні нових робочих місць.
- МОМ впроваджує різноманітні заходи з попередження торгівлі людьми серед вразливих груп населення: молоді, ВПО, безробітних, потенційних трудових мігрантів тощо, - а також підтримує профілактичну діяльність державних органів та громадських організацій, що працюють із групами ризику. Для підвищення обізнаності населення щодо ризиків торгівлі людьми Представництвом МОМ створено веб-сайт www.stoptrafficking.org
- З липня 2014 р. Представництво МОМ в Україні розповсюдило **близько 200 000 примірників** матеріалів з попередження торгівлі людьми серед ВПО. У 2016 році консультантами **Національної гарячої лінії з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів 527**, за підтримки МОМ було надано ВПО більш ніж 2300 консультацій щодо безпечної міграції.

За подальшою інформацією, будь ласка, звертайтеся до Менеджера МОМ зі зв'язків із громадськістю
п. Варвари ЖЛУКТЕНКО: +38 044 568 5015, vzhluktenko@iom.int, iomkievcomm@iom.int

⁴ <https://www.un.org/press/en/2016/sc12647.doc.htm>